

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ РИНКОВОГО РИЗИКУ

Жердецька Л.В.

Одеський національний економічний університет

Необхідною умовою забезпечення сталого розвитку держави є зміцнення стабільності банківської системи, здатної акумулювати заощадження населення з подальшою їх трансформацією в інвестиції розвитку національної економіки. Саме тому питання оцінки впливу ризиків, у тому числі й ринкового, на достатність власного капіталу банків як фундаментальної складової забезпечення фінансової стабільності банківської системи набуває особливої актуальності.

Проблемам оцінки достатності власного капіталу та банківських ризиків присвячено праці зарубіжних та вітчизняних економістів: Алексеєнко М., Вожжова А., Клименка О., Кротюка В., Смирнова А., В.В.Вітлінського, та інших. Проте варто зазначити існування значних розбіжностей у підходах до класифікації ринкового ризику, що значно ускладнює формування уніфікованих підходів його кількісної оцінки та впливу на показники достатності банківського капіталу, а відтак потребує додаткового обґрунтування та поглиблення досліджень у цьому напрямку.

Отже, метою представленого дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад кількісної оцінки ринкового ризику у контексті визначення адекватності власного капіталу банку.

У попередніх дослідженнях [1, с. 20] було доведено, що показник співвідношення капіталу та очікуваних збитків у більшій мірі відповідає теоретичним засадам та задовольняє вимоги регулювання достатності власного капіталу для покриття можливих збитків:

$$\text{Власний капітал} > \text{Очікувані збитки} \quad (1)$$

Для оцінки ризиків автором досліджено існуючі класифікації, які базуються на нормативних положеннях вітчизняної та зарубіжної практики оцінки [2-4]. Авторське бачення економічного змісту та складових ринкового ризику банківських установ відображено в табл. 1. Ризик погіршення фінансового стану контрагента за економічним змістом наближається до кредитного ризику, оскільки втілюється у невиконанні ним своїх зобов'язань перед банком. Однак традиційно за операціями з цінними паперами такий ризик відноситься до ринкового, оскільки, крім грошових потоків за цінним папером, впливає також й на ринкову вартість останнього.

Таблиця 1

Теоретичний профіль ринкового ризику банку

№	За напрямками діяльності	За економічною суттю		
		Погіршення фінансового стану контрагента	Коливання ринкової кон'юнктури	
			Ціновий	Процентний
1.	Операції з цінними паперами:			
1.1.	Торговий портфель			
1.1.1.	Пайові цінні папери	+	+	-
1.1.2.	Боргові цінні папери	+	+	+
1.2.	Інвестиційний портфель			
1.2.1.	Цінні папери на продаж			
1.2.1.1.	Пайові цінні папери	+	+	-
1.2.1.2.	Боргові цінні папери	+	+	+
1.2.2.	Цінні папери до погашення (боргові)	+	+	+
1.3.	Вкладення в асоційовані та дочірні компанії (пайові)	+	+	-
2.	Валютні операції	Ризик країни	Портфельний ризик	-
3.	Залучення та розміщення ресурсів	х	х	+
4.	Інші	х	+	+

Джерело: власна розробка автора.

Відповідно до визначень Базельських угод про капітал – це спеціальний ризик. Саме під цей вид ринкового ризику за операціями з цінними паперами банки формують резерв, якщо тільки цінний папір не обліковується за справедливою вартістю [5]. Кількісно очікувані збитки від реалізації цього виду ризику визначаються як сума резерву, яка відображається у балансовому звіті банківських установ. Коливання ринкової кон'юнктури може спричинити зміни процентних ставок (процентний ризик) та цінового ризику. Відповідно до [4], ціновий

ризик виникає унаслідок змін ринкових цін, незалежно від того, чи спричинені вони специфічними чинниками фінансового інструмента або його емітента, чи чинниками, що впливають на всі подібні фінансові інструменти. Однак вважаємо більш обґрунтованим з точки зору економічного змісту, а відповідно й кількісної оцінки, виокремлення спеціального ризику фінансового інструмента або його емітента. На ціновий ризик наражаються практично всі банківські операції (фінансові інструменти), а на процентний – лише такі, що пов'язані з отриманням/сплатою відсоткових доходів/витрат. Кількісна оцінка ринкового ризику, спричиненого коливаннями ринкової кон'юнктури (як процентного, так і цінового), базується на розрахунку відкритих позицій. Нині результат реалізації ризику відкритих позицій можна кількісно оцінити, ґрунтуючись на даних Звіту про прибутки та збитки банку. Варто зауважити, що дані відносно майбутніх очікуваних збитків за ринковим ціновим ризиком у звітності відсутні, а їх урахування при оцінці достатності власного капіталу лише частково передбачено українським законодавством.

У дослідженні доведено, що для формування обґрунтованої оцінки достатності власного капіталу банку першочергового значення набуває визначення розміру очікуваних збитків від можливої реалізації усіх видів ризику, в тому числі й ринкового. Вирішенню питання формування обґрунтованої оцінки достатності власного капіталу банку сприятиме використання запропонованих підходів до формування профілю ринкового ризику, складеного з урахуванням вітчизняного законодавства та міжнародної практики оцінки ризиків. Крім того, у подальших дослідженнях необхідно розробити рекомендації відносно кількісної оцінки цінового та процентного ризиків.

1. Жердецька Л.В. Обґрунтування методичних засад оцінки достатності власного капіталу для покриття ризиків банківської діяльності / Л.В. Жердецька // *Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету* – 2014. – № 1 (33). – С. 19-29. 2. Кротюк В., Куценко О. Базель II: розрахунок мінімально необхідної величини капіталу згідно з Першою компонентою / Кротюк Володимир, Куценко Олексій. – *Вісник Національного банку України*. – 2006. – №5. – С. 16-22. 3. *Постанова Правління Національного банку України Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України № 361 від 02.08.2004 зі змінами та доповненнями.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>. 4. *Міжнародний стандарт фінансової звітності 7) «Фінансові інструменти:*

розкриття інформації» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_007. 5. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» №23 від 25.01.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ

Няньчук Н.Ю., Христин А.І.

Одеський національний економічний університет

У сучасних умовах динамічного розвитку глобальної фінансової системи, специфікою якого є загострення проблем розгортання фінансових, в тому числі банківських криз, розробка підходів щодо подолання їх наслідків та попередження у майбутньому набуває особливої актуальності. Одним із факторів, що чинить вплив на рівновагу будь-якого ринку, в тому числі фінансового є поширення та доступність інформації, що складає основу такого явища, як інформаційна асиметрія. Асиметрія інформації є внутрішньою властивістю ринку, яка модифікує поведінку його учасників та позначається на конкуренції і на ефективності функціонування ринку, зокрема на фінансовій стійкості банківських установ.

Основи теорії асиметрії інформації були розглянуті в працях таких відомих вчених як Дж. Акерлоф, М. Спенс та Дж. Стигліц. Вплив асиметрії інформації на функціонування фінансових ринків, в тому числі банківських досліджували М. Ротшильд, Р. Пінідек та Д.Рубінфельд, В. Міловідов, М.Іскаков та ін. Серед вітчизняних вчених, праці яких присвячено проблемам асиметрії інформації та її економічним наслідкам, слід відзначити А. Кравчука, О. Пластуна, О.Базилінську.

На підставі аналізу існуючих досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, варто зазначити, що вони, передусім, висвітлюють питання щодо впливу асиметрії інформації на рівновагу окремих товарних або фінансових ринків. Проте дослідження присвячених аналізу управління фінансовою стійкістю банків з урахуванням інформаційної асиметрії майже відсутні. Отже, основною